

Уверен сам да ће припадници Војске, одговорним коришћењем права на синдикално организовање, које иначе немају припадници свих европских армија, оправдати поверење и остварити његову основну сврху – омогућити себи квалитетније представљање, учешће у социјалном дијалогу и преговарање са послодавцем о условима рада и својим социјалним и економским правима

Саша Јанковић, Заштитник ИНСТИТУ

Заштитник грађана Републике Србије заједно са Женевским центром за контролу оружаних снага организовали су међународни скуп о заштити права припадника оружаних снага. До скоро било је назамисливо да се о овоме код нас разговара, али демократски процеси довели су и овде до свести и потребе да се људска права припадника оружаних снага институционално заштите. Од тога колико су његова права остварена и заштићена зависи и морал припадника војске и степен мотивисаности за извршење пре свега борбених задатака у очувању националне и безбедности сваког грађанина.

■ *Господине Јанковићу, каква су искуства развијених земаља по овом питању и каква је улога Заштитника грађана Републике Србије у заштити права припадника оружаних снага?*

– Све државе нарочиту пажњу поклањају стању својих оружаних снага, а од давнина је познато да морал војника у многоме одређује моћ војске. Развијене државе веома добро схватају да морал војника данас највише зависи од тога да ли су његова или њена лична права остварена и заштићена, да ли се осећају поштовано и да ли њихови претпостављени свој посао раде правично и одговорно. Тек тада они своје физичке и менталне способности у потпуности могу да ставе у функцију ефикасног извршења борбеног или другог задатка, а не да свесно или подсвесно размишљају о томе да ли ће им породица бити обезбеђена ако буду повређени или изгубе живот, или да можда у одсудном моменту оклевају да изврше наређење претпостављеног зато што их можда годинама уназад кињи и ужива заштиту система.

Наравно, припадници оружаних снага су пре свега грађани и уживају људска и мањинска права као и сви остали (уз нека минимална ограничења прописана Уставом и законом, нужна због природе посла који обављају). Због свега тога се у свим државама које озбиљно управљају својим оружаним снагама развијају посебни механизми заштите права припадника оружаних снага. У нашој земљи определили смо се да посебну заштиту припадницима Војске и полиције, и као грађанима али и на њиховом послу, пружа Заштитник грађана, као независан контролни државни орган установљен Уставом и Законом о Заштитнику грађана. То је посебна заштита јер ја не могу да штитим друге запослене од некоректног односа и неправде коју можда доживљавају на послу.

■ *Какве су природе захтеви које добијате од припадника Војске Србије и колико се они често обраћају Вама за помоћ?*

– Проблема и у Војсци има, али када је већ тако добро је што њене припаднике тиште исти или слични проблеми као и друге грађане. То значи да Војска више није, или убрзано престаје да буде систем изолован од друштвених токова, отуђен, са сопственим правилима која су јача од правног поретка.

Притужбе се углавном односе на социјалне и економске проблеме, становање, понекад напредовање. Било их је нешто мање од 100 и тиме нисам задовољан – морало би их бити више, тим пре што у Војсци још нису успостављени ефикасни унутрашњи механизми разматрања случајева незадовољства, већ се жалбе углавном посматрају кроз призму управног права, административно, бирократски.

Дакле, упркос устаљеном мишљењу, мали број притужби није показатељ успеха. Управо је супротно, у сваком великом систему нужно има незадовољства, а добра организација омогућава да се то незадовољство изрази без последица по оног ко се жали и да се притужба институционално и објективно провери, па ако је оправдана да се пропуст брзо отклони, а ако није, да онај ко се жалио добије додатно, детаљно, логично и разумљиво образложење због чега није у праву и тако отклони субјективни осећај неправде. Дакле, већи број притужби омбудсману и развој унутрашње објективне контроле поштовања права припадника Војске показиваће да напредујемо, а не супротно.

■ *Шта према плановима Заштитника грађана треба урадити у наредном периоду у циљу повећања заштите права припадника оружаних снага?*

– Заштитник грађана треба да се приближи припадницима Војске и да их боље обавести о стварима у којима им може пружити заштиту. До сада сам само једном посетио припаднике Војске на њиховом радном месту – у Копненој зони безбедности и то је јако далеко од довољног. Истовремено, чини се да војни образовни систем не посвећује довољну пажњу едукацији о људским правима на савремен и практичан начин. Треба омогућити официрима и војницима да схвате да се људска права дубоко тичу њих самих и квалитета њиховог свакодневног живота, а не уливати им страх да због њих могу отићи пред домаћи или међународни суд и тако им стварати одбојност.

Синдикално организовање у Војсци

Успех међународне конференције омбудсмана мери се и резултатима на унутрашњем плану, а један од најконкретнијих је то што је само неколико дана од окончања конференције Влада усвојила уредбу којом је коначно практично омогућено остваривање права на синдикално организовање професионалних припадника наше војске, које је иначе већ гарантовано законом.

Оно што није довољно познато је да се то право у Закону о Војсци Србије нашло први пут 2007. године, и то после интервенције Заштитника грађана који је у тој години први пут изабран.

Уверен сам да ће припадници Војске, одговорним коришћењем тог права, које иначе немају припадници свих европских армија, оправдати поверење и остварити његову основну сврху – омогућити себи квалитетније представљање, учешће у социјалном дијалогу и преговарање са послодавцем о условима рада и својим социјалним и економским правима.

■ *У којим међународним иницијативама учествујете када је о овој теми реч и, из тог искуства, чиме се преижежно војни омбудсмани баве у другим државама?*

– Од 2009. године омбудсмани који се баве заштитом права припадника оружаних снага окупљају се једном годишње и расправљају о најзначајнијим изазовима са којима се сусрећу људи чија права штите и они сами. Као што знате, ја сам имао част да будем домаћин тог скупа. То није признање само Заштитнику грађана Републике Србије, већ и показатељ да је наша земља ушла у круг држава за које се универзално сматра да су опредељене и чине конкретне кораке ка поштовању и заштити људских права свих грађана, па и оних у униформи. Први пут смо се састали у Берлину, други пут у Бечу, а четврту и пету конференцију имаћемо у Отави и у Ослу.

Редовно учествујем и у активностима Женевског центра за демократску цивилну контролу оружаних снага, који је један од најзначајнијих центара за разматрање цивилно-војних и безбедносних питања. Говорио сам недавно у Бејруту члановима ирачког Савета за националну безбедност и ирачким парламентарцима о контроли рада тајних војних и цивилних служби, а 4. и 5. маја учествујем на сличном стручном саветовању у Женеви.

■ *Како оцењујете успех конференције којој сте били домаћин?*

– Оно што можда нисмо сви одмах приметили је да је конференција означила преокрет у положају наше земље у сагледавању интернационалне војне проблематике. Омбудсмани и војни инспектори из 19 земаља региона, Европе и света нису се окупили да би расправљали о проблемима Србије и наших војника, већ да би у Београду разматрали питања од универзалног значаја на које свет за сада нема прави или потпун одговор. Између осталог, у документу који смо усвојили први пут је званично истакнута потреба да се при доношењу одлуке о коришћењу мултинационалних снага негде у свету води рачуна и о начину заштите права припадника тих снага, али и локалног становништва. ■

Раденко МУТАВЦИЋ